

DOC. DR HAB. ANTONI HOFFMAN (1950 — 1992)



Po długotrwałej, ciężkiej chorobie zmarł ANTONI HOFFMAN, docent doktor habilitowany, wybitny uczony w pełni sił twórczych. Był członkiem Komitetu Redakcyjnego *Kosmosu*.

Niespełna dwadzieścia lat Jego przedwcześnie przerwanej kariery naukowej przyniosło blisko setkę publikacji naukowych, dwie książki, liczne przekłady i recenzje oraz dwa tomy pod Jego redakcją, zyskując Mu szeroki światowy rozgłos i uznanie.

Zaczynał jako geolog. Magisterium a następnie doktorat (1977) uzyskał na Wydziale

Geologii Uniwersytetu Warszawskiego. Kolejne trzy lata były trudne — non-konformizm i bezkompromisowość zamknęły mu wówczas drogę do zatrudnienia w instytucjach naukowych. Nie były to jednak lata stracone dla poszerzania Jego horyzontów zawodowych. Tłumacząc na język angielski teksty publikacji dla periodyków naukowych (*Acta Geologica Polonica*, *Acta Geophysica Polonica*, *Acta Palaeontologica Polonica*, *Palaeontologia Polonica*) oraz uprzystępniając polskiemu czytelnikowi ważne pozycje zagraniczne z zakresu nauk przyrodniczych, znacznie rozszerzył obszar swych zainteresowań i wiedzy. Uczestniczył w życiu naukowym Warszawy i Krakowa, biorąc udział w seminariach i spotkaniach organizowanych przez profesorów Stefana Amsterdamskiego i Adama Łomnickiego.

W tym okresie Jego zainteresowania oscylowały między paleoekologią i biologią ewolucyjną. Jego ówczesne publikacje i zainteresowania umożliwiły Mu otrzymanie w roku 1980 prestiżowego stypendium Fundacji imienia Aleksandra Humboldta. Odtąd Jego kariera zaczęła postępować szybciej,

choć tempo jego publikacji wywoływało pewne kontrowersje: zamiast bowiem pogрузić się w żmudnych analizach i pracy terenowej z młotkiem geologicznym w ręku, Antek pisał kolejne teoretyzujące lub krytyczne artykuły, osnute wokół zastanego stanu wiedzy paleontologicznej. Na tym uogólnionym poziomie, patrząc przez pryzmat metodologii i filozofii nauki, dostrzegł i ukazał nowe możliwości.

Sukces w Niemczech znalazł kontynuację po drugiej stronie Atlantyku, na University of Wisconsin i Columbia University w latach 1982—1985. W Stanach Zjednoczonych Toni, jak go nazywali amerykańscy koledzy, rzucił wyzwanie ówczesnie najmodniejszym koncepcjom teoretycznym na polu paleobiologii: punktualistycznej teorii specjacji, neokatastrofizmowi i teorii zróżnicowania ewolucyjnego. Jego krytyka miała znaczący udział w sprowadzeniu rangi tych koncepcji do poziomu odpowiadającego ich realnemu potencjałowi poznawczemu. W tym samym czasie wniósł swój doniosły wkład w biologię ewolucyjną i teorię wielkich wymierań.

Mimo tak korzystnej pozycji w nauce światowej, jaką szybko zdobył, zawsze myślał o powrocie do kraju. W roku 1986 wrócił do Europy, pracując znów na Uniwersytecie w Tybindze, a wkrótce powrócił do Polski. Nie bez trudności — stwarzanych przez czynniki partyjne — został przyjęty do pracy w Zakładzie Paleobiologii Polskiej Akademii Nauk (dziś Instytut Paleobiologii PAN im. Romana Kozłowskiego), gdzie pracował już do końca. W roku 1987 habilitował się z nauk biologicznych na Uniwersytecie Warszawskim.

W roku 1989, nakładem Oxford University Press, ukazało się Jego najbardziej doniosłe dzieło: „Arguments on Evolution: A Paleontologist's Perspective”. Zawarł w nim dyskusję najważniejszych problemów z pogranicza współczesnej biologii i paleontologii, będącą dojrzałym podsumowaniem wątków naukowych, którymi zajmował się przez ostatnie lata. Książka ta zdobyła entuzjastyczne recenzje, m. in. w tak renomowanych periodykach, jak *Nature*, *Science*, *Bioscience*, *Paleobiology*, *Historical Biology*, *Evolution*, *Isis*.

W Instytucie Paleobiologii PAN, równolegle z kontynuacją dotychczasowych zainteresowań, włączył się do pracy stworzonego przez siebie zespołu badawczego w zupełnie nowej dziedzinie — rekonstrukcji historycznych zmian paleoegzosystemu Ziemi z wykorzystaniem badań stosunków izotopów trwałych w osadach i skamieniałościach. Prace tego zespołu zaowocowały szeregiem publikacji i nagrodą Polskiej Akademii Nauk w roku 1990.

Antek kierował dwoma projektami badawczymi, finansowanymi przez granty Komitetu Badań Naukowych. Planował napisanie kolejnej książki — o zastosowaniach badań izotopowych w paleobiologii, a ostatnio, mimo trwającej go ciężkiej choroby, przygotował cykl wykładów dla członków elitarnego Stowarzyszenia Mensa, które miał wygłosić w Szwajcarii.

Jego aktywność nie ograniczała się tylko do pola czystej nauki. Pełnił funkcję doradcy Ministerstwa Edukacji Narodowej i Sejmowej Komisji Nauki, uczestnicząc w pracach nad legislacyjnymi i organizacyjnymi ramami reformy nauki.

Co więcej, sam działał na polu oświaty — był współtwórcą Pierwszego Społecznego Liceum Ogólnokształcącego w Warszawie, dla którego ułożył autorski program nauczania biologii i sam — jako pedagog — realizował go. Wśród uczniów dał się poznać jako nauczyciel dobry i mądry, a także jako autorytet moralny.

Wśród współpracowników, kolegów i przyjaciół pozostawił po sobie pamięć człowieka wielkiej wiedzy i erudycji, a zarazem skromnego, przyjaznego ludziom i chętnie dzielącego się ze wszystkimi darem swych umiejętności. Jego osoba zapisała się w pamięci nie tylko środowiska, w którym żył i pracował, lecz także wśród chorych, spotykanych w ostatnim okresie życia w kolejnych szpitalach, w których przebywał. Miarę Jego człowieczeństwa, skierowanego w stronę bliznich, wymownie ukazał artykuł, który napisał w ostatnich dniach życia, poświęcony walce o uwrażliwienie lekarzy w pierwszym kontakcie z chorym na wczesne rozpoznawanie nowotworów, co zwiększałoby szanse skutecznego leczenia tych chorych, u których rak jest jeszcze we wczesnym stadium i nie dał przerzutów. Artykuł ten ukazał się w „Gazecie Wyborczej” 27 listopada 1992 roku, już po ostatecznej porażce jego Autora w zmaganiach ze śmiertelną chorobą.

Straciliśmy w Nim wielkiego i bliskiego Człowieka, a zarazem autorytet na polu nauk przyrodniczych.

Krzysztof Malkowski
Karol Sabath

Instytut Paleobiologii PAN

WYBRANE POZYCJE Z BIBLIOGRAFII ANTONIEGO HOFFMANA

- Hoffman A. — *Wokół ewolucji*, PIW, Warszawa 1983.
- Lomnicki A., Hoffman A. — *Poziom działania doboru naturalnego, koncepcja dobra dla gatunku, dobór gatunków i dobór grupowy*. Kosmos, 36: 433—456, 1987.
- Hoffman A. — *Punktualizm a gradualizm: obecny stan dyskusji*. Kosmos, 36: 517—528, 1987.
- Hoffman A. — *Synecology of macrobenthic assemblages of the Korytnica Clays, (Middle Miocene; Holy Cross Mountains, Poland)*. Acta Geologica Polonica 27: 227—280, 1977.
- Hoffman A. — *Community paleoecology as an epiphenomenal science*. Paleobiology 5: 357—379, 1979.
- Hoffman A. — *Stochastic versus deterministic approach to paleontology: The question of scaling or metaphysics*. Neues Jahrbuch für Geologie und Paläontologie, Abhandlungen 162: 80—96, 1981.
- Hoffman A. — *Punctuated versus gradual mode of evolution: A reconsideration*. Evolutionary Biology 15: 411—436, 1982.
- Hoffman A. — *Paleobiology at the crossroads: A critique of some modern paleobiological research programs*, (w:) Grene, M. (red.) — *Dimensions of Darwinism*, Cambridge University Press, Cambridge: 241—271, 1983.
- Hoffman A., Kitchell J.A. — *Evolution in a pelagic planktic system: A paleobiologic test of models of multispecies evolution*. Paleobiology, 10: 9—33, 1984.

- Hoffman A., Nitecki M. H. — *Reception of the asteroid hypothesis of terminal Cretaceous extinctions*. *Geology* 13: 884—887, 1985.
- Hoffman A. — *Patterns of family extinctions depend on definition and geological timescale*. *Nature* 315: 359—362, 1985.
- Hoffman A. — *Neutral models of Phanerozoic diversification: Implications for macroevolution*, *Neues Jahrbuch für Geologie und Paläontologie, Abhandlungen* 172: 219—244, 1986.
- Hoffman A., Nitecki M. H. (red.) — *Problematic fossil taxa*. Oxford University Press, New York 1986.
- Hecht M. K., Hoffman A. — *Why not Neodarwinism? A critique of paleobiological challenges*. *Oxford Survey of Evolutionary Biology*, 3: 1—47, 1986.
- Hoffman A., Fenster E. J. — *Randomness and diversification in Phanerozoic: A simulation*, *Paleontology* 29: 655—663, 1986.
- Hoffman A. — *Neutral model of taxonomic diversification in the Phanerozoic: a methodological discussion*, (w:) Nitecki M. H., Hoffman A. (red.) — *Neutral models in biology*. Oxford University Press, New York: 133—146, 1987.
- Hoffman A., Reiff W. E. — *On methodology of the biological sciences: from a paleobiological perspective*. *Neues Jahrbuch für Geologie und Paläontologie, Abhandlungen* 177: 185—211, 1988.
- Hoffman A. — *Arguments on evolution: A paleontologist's perspective*. Oxford University Press, New York, 1989.
- Hoffman A. — *Mass extinctions: Review of a skeptic*. *Journal of Geological Society of London* 146: 21—35, 1989.
- Hoffman A. — *History of palaeontology: The last decade and the future*, (w:) Briggs D. E. G., Crowther P. R. — *Encyclopaedia of Palaeobiology*, Blackwell Scientific, Oxford: 550—555, 1989.
- Hoffman A. — *What, if anything, are mass extinctions?* *Philosophical Transactions of the Royal Society of London, B*, 325: 253—261, 1989.
- Hoffman A. — *What can the fossil record tell us about macroevolution? A commentary*, (w:) Hecht M. K. (red.) — *Evolutionary biology at the crossroads*. Queen's College Press, Flushing, N. Y.: 80—84, 1989.
- Hoffman A. — *O ciągłości i nieciągłości kopalnego zapisu ewolucji*. *Przegląd Geologiczny*: 557—558, 1989.
- Hoffman A. — *Do we need a macroevolutionary theory of taxonomic diversification?* (w:) Maynard-Smith, J., Vida G. (red.) — *Organizational constraints on the dynamics of evolution*. Manchester University Press, Manchester: 423—430, 1990.
- Hoffman A., Gruszczynski M., Małkowski K., — *Oceanic delta—13—carbon values as indicators of atmospheric oxygen depletion*. *Modern Geology*, 14: 211—221, 1990.
- Hoffman A., Gruszczynski M., Małkowski K., — *On the interrelationship between temporal trends in $\delta^{13}\text{C}$, $\delta^{18}\text{O}$ and $\delta^{34}\text{S}$ in the world ocean*, *Journal of Geology* 99: 355—370, 1991.